

ЕПОТ *СКЕНДЕРБЕЈ* ОД ГРИГОР С. ПРЛИЧЕВ ВО ПРЕВОД НА ПОЛСКИ ЈАЗИК

Неодамна, на страниците на списанието *Colloquia Humanistica* (*Colloquia Humanistica*, 2021(10), Article 2703. <https://doi.org/10.11649/ch.2703>) во издание на Институтот за славистички студии при Полската академија на науките, излезе препевот на полски јазик на епот *Скендербеј* од Григор С. Прличев. Препевот е направен од Małgorzata Borowska, а под водство на главниот уредник на списанието Jolanta Sujecka.¹

Насловот на делото на полски јазик гласи *Rzecz o Skanderbegu*, а препевот е работен според критичкото издание на делото од страна на акад. Михаил Д. Петрушевски (Македонска книга, Скопје, 1974).

Кон преводниот текст во фуснотите се дадени белешки и објасненија од кои едните се однесуваат на помалку познати називи или имиња на личности додека други донесуваат оригинални цитати од *Илијада* од кои се гледа непосредната творечка инспирација на Прличев во хомерската поезија. Таквите паралели, иако не се многубројни, сепак упатуваат на аналитичкиот, продлабочен пристап на преведувачот.

На крајот од преводот се дадени и неколку факсимили од оригиналниот ракопис на Прличев според кој е направен и македонскиот препев на М. Д. Петрушевски во 1974 година.

Појавата на овој препев на полски јазик на епот *Скендербеј* во ова реномирано списание несомнено претставува значајна афирмација на поезијата на Прличев, но и воопшто на македонската литература не само во Полска туку и на поширок меѓународен план.

На преводот на поемата ѝ претходи обемен есеј од М. Боровска (М. Borowska) под наслов „Словенскиот Хомер: Од Григориос Ставридис до Григор Прличев (The Slavic Homer: From Grigorios Stavridis to Grigor Prličev) кој содржи ексерпти од извештаите на комисиите на поетскиот натпревар на кој учествувал нашиот поет во Атина.

Во прилог следат неколку први страници на полскиот препев.

¹ Поширока информација за изданието: Grigor Stavrev Prličev, *Rzecz o Skanderbegu*. Translation: Małgorzata Borowska, 2021. Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences Editor-in-chief: Jolanta Sujecka. Conception and academic editing: Maciej Falski, Linda Kovářová.

Grigor Stavrev Prličev

Rzecz o Skanderbegu

Prolog^{1*}

Gdy ja w swych myślach widzę cnych korowód bohaterów,
walecznego² wnet sławę chcę głosić tu Skanderbega,
co towarzyszków wiodąc garść, odważnych wojowników,
tysiące – nie policzyć ich – w pył rozbił Hagarenów³,
5 Jezusowi oddając cześć i świętej naszej wierze,
czym ukoił też ojca gniew, ducha, co go potępiał,
często nawiedzając we snach, cień mroczny, zrozpaczony,
pogrążony w smutku i łzach, płaczący po trzech synach,
trzech młodzieńcach, których mu był odebrał jad trucizny;
10 płakał ich, płakał wciąż i wciąż, krwawej żądając zemsty.
Nieprzeliczone mnóstwo dzieł i czynów jego sławnych
Klio⁴ już w gotowości ma. Ja wysławię ten jeden:
jak tyranowi zadał wstyd – był nim podły Bałaban⁵.

¹ Podtytuły oznaczone gwiazdką zostały przekreślone przez Grigora Prličeva w późniejszej redakcji (Prličev, 1974, s. 2).

² Waleczny – (Θούριος); epitet stały przy imieniu Skanderbega, naśladujący homeryckie *epitheton ornans*.

³ Hagarenowie – potomkowie Hagar, biblijnej egipskiej nałożnicy Abrahama i matki jego syna Izmaela, tym samym pramatki Izmaelitów.

⁴ Klio – jedna z dziewięciu Muz; patronka historii.

⁵ Bałaban beg – Bałaban Badera (także Bałaban pasza, Bałaban Badheri); dowódca osmański pochodzenia albańskiego, sandżakbej Ochrydy w 1464 i 1465; głównodowodzący armii Mehmeda II podczas drugiego oblężenia Kruji (1466).

- 15 Muzo, o głosie niczym miód, piewczyni bohaterów,
jeśli i we mnie płonie żar twojej płomiennej żądy,
że odbiega mnie słodki sen i nie zamyka powiek,
jeśli mi ciało kurczy się, przylegając do kości,
a skóra więdnie niczym kwiat, i moja twarz się marszczy,
i cały zamieniam się w cień jak blada nocna mara;
20 jeśli dla cię odrzucił precz i majątek, i sławę,
rozstać mi się nie było żal z posażną narzeczoną,
Panaceą⁶ – ach, co za wdziek! – co tyle łask przynosi;
jeśli bezdomny dzisiaj ja po dzikich się bezdrożach
tułam wraz z tobą całkiem sam, stroniąc od towarzystwa,
25 sam na tej puszczy tylko chcąc słuchać twojego głosu;
jeśli przez boski święty blask twojej cudnej postaci
mych słabowitych oczu wzrok poniesie jaką szkodę,
to ty, o Pani, błagam cię, nagroź mnie za mą wierność,
darem mi wytęsknionym bądź i przewodniczką w drodze!
30 Bom ciężki na się przyjął trud i boje będę toczył,
żeby mężowi oddać cześć o nieśmiertelnej sławie,
którego samo imię trząść mogłoby Helikonem⁷,
którego po miastach i wsiach wysławiało już tylu
pięknosłownych wyznawców Muz, za życia i po śmierci;
35 jak po wielekroć w ogień szedł, gdy były haubice,
w dłoni dzierżąc jedynie miecz, sam do ognia podobny,
we wrogach swoich budząc strach i zimne przerażenie,
by z ognia tego cało wyjść; przezeń to Ottomanek
głowy w pięknych zawojach czern żałoby skryła mroczna!
40 Uzbrój mi rękę, błagam cię, w giętkie a zmyślne pióro,
tchnij we mnie, proszę, boski żar i myśli me uskrzydłaj,
ażebym wzniósł się z ziemi wzwyż, wzleciał prosto w niebiosy
i znów na ziemię łatwo zszedł, i mocno na niej stanął,
pokorny sługa, wierny rab, posłuszny twoim prawom.
45 Od mej tabliczki odgoń precz wszelkie obce wyrazy
i oddać mnie, błagam, chciej od szczeków pustosłowia,
umiłowany obraz racz natury mi ukazać,
a słowom moim nadaj czar owej dawnej harmonii.

⁶ Panacea – (Πανάκεια), bogini zdrowia, personifikacja sztuki medycznej. Aluzja do studiów medycznych, jakie Prličev rozpoczął w r. 1858 w Atenach, lecz porzucił w dwa lata później.

⁷ Helikon – pasmo górskie w Beocji, wg Hezjoda (*Theog.* 1–8) jedna z siedzib Muz i jako taka uznawana za źródło natchnienia poetyckiego.

*Pieśń pierwsza**

- 50 Dwudziesty drugi mijał rok⁸, od tego czasu, kiedy
 Skanderbeg, waleczny ów mąż, unikając zasadzki
 Amurata⁹, uszedł z niej zdrów i w Kruję¹⁰ wszedł zwycięzcą
 i wstąpił na ojcowy tron wśród krzyków i wiwatów!
 Zebrał albańskiej młodzi kwiat, odważnych bojowników,
 i kazał pługi przekuć w broń, zmienić w narzędzia śmierci.
 55 Chłopów uczył wojennych sztuk, Aresowego¹¹ dzieła,
 by od albańskich idąc ziem grabili włości Turków.
 Niejeden też ościenny lud, niesyty jeszcze wojny,
 łączył z nim swoje siły¹² rad, że wspólnego ma wroga,
 o wspólną sprawę bije się i wspólnie się naraża,
 60 niebezpieczeństwo dzieląc z nim. Pierwszy zaś doń dołączył
 Arianita¹³, co rządzi tam, gdzie morskie są krainy,
 co się po obu stronach gór rozciągają; tam leży
 Kotor¹⁴, najcudowniejsze z miast, co z wszystkich się wyróżnia

⁸ Skanderbeg – Jerzy Kastrioti Skanderbeg (alb. Gjergj Kastrioti Skënderbeu; gr. Γεώργιος Καστριώτης Σκενδερβηνής, 1405–1468); albański bohater narodowy, potomek wpływowej rodziny Kastrioti; wysłany wraz z braćmi jako zakładnik na dwór sułtana, przez niemal dwadzieścia lat służył w armii osmańskiej, dochodząc do rangi sandżakbeja (namiestnika) okręgu Dibra. W r. 1443, podczas bitwy pod Niš, zdezerterował i podstępem udało mu się opanować rodzinne miasto ojca, Krujë, a potem Sfetigrad i Modrić. Przez następne 25 lat (1443–1468), Skanderbeg z oddziałem ochotników, liczącym nie więcej niż do 10.000 ludzi, pokonywał znacznie liczniejsze i lepiej wyposażone wojska osmańskie.

⁹ Amurat – Murad II, sułtan osmański w latach 1421 to 1444 i 1446–1451, ojciec Mehmeda II Zdobywcy.

¹⁰ Kruja – (alb. Krujë/Kruja, serb. Kroja, wł. Croia), miasto w środkowej Albanii, od XII do XIII w. stolica Królestwa Arbërii, w 1396 podbita przez Osmanów. Skanderbeg zdobył miasto w 1443; przetrwało ono trzy osmańskie oblężenia i dopiero po śmierci Skanderbega czwarte oblężenie zakończyło się zdobyciem Kruji przez Osmanów (1478).

¹¹ Ares – bóg wojny (zwł. agresywnej i okrutnej) oraz dawca męstwa.

¹² Aluzja do sojuszu zawartego z inicjatywy Skanderbega i pod patronatem Wenecji w Lezhe (alb. Lezhë lub Lezha; wł. Alesso; serb. Lješ) 2 marca 1444 r. przez członków wpływowych rodów albańskich. Do Ligi z Lezhe należeli, m.in. członkowie rodów Arianitów, Dukadżynów, Muzaków, Zachariów, Topiów, Zenewisiów, Duszmanów, do których przyłączył się też Stefan Czernojewicz (Stefanica Crnojević), despota Zety.

¹³ Arianita – Jerzy Arianita z Komnenów (alb. Gjergj Arianiti, 1383–1462); szanowany wielmoża albański, przez wiele lat toczący walki z Osmanami; ojciec Doriki, żony Skanderbega.

¹⁴ Kotor (cyr.: Korop, wł. Cattaro) – miasto portowe nad Adriatykiem, otoczone fortyfikacjami z epoki weneckiej; położone nad malowniczą Zatoką Kotorską (Boka Kotorska), nazywaną czasem: „najdalej na południu leżącym fiordem”; na przełomie XIV i XV w. przez krótki czas stanowiło samodzielne państewko; od 1420 do 1797 r. pod patronatem Republiki Weneckiej, po jej upadku weszło w skład państwa Habsburgów. Po I wojnie światowej miasto znalazło się w granicach Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców, od 1929 r. Królestwa Jugosławii, a od 2006 niepodległej Czarnogóry.